

УДК 061.2:316.3

Матвійчук А. В.*Кандидат політичних наук, старший науковий співробітник Національної бібліотеки ім. В. І. Вернадського*

ХАРАКТЕР ВЗАЄМОВІДНОСИН ДЕРЖАВИ І ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Аналізуються особливості взаємовідносин держави і громадянського суспільства в Україні та визначаються шляхи впливу неурядових організацій на державну політику.

Ключові слова: держава, неурядові організації, громадянське суспільство, демократія, політичне життя.

Головним фактором, який визначає стан суспільства ХХІ ст., є процес розкріпачення особи та суспільства, утвердження почуття гідності, віри в свої сили і можливості, переборення пасивності в розв'язанні соціальних проблем. Маси, усвідомивши розроблені наприкінці ХVІІ ст. політичні, духовні, культурні, економічні цінності громадянського суспільства, в результаті боротьби за свої права та свободи створили якісно новий морально-етичний клімат. На зміну класово-антагоністичному суспільству сформувалася нова суспільно-політична структура, складовими елементами якої стали численні самостійно діючі групи людей — спілки, товариства, асоціації, організації благодійного, виробничого, політичного, релігійного та інших напрямів.

Сьогодні в економічно розвинутих країнах важко знайти таку галузь діяльності, представники якої були б позбавлені власної організації захисту своїх інтересів та їх представництва. Так, близько 62 % громадян США є, за даними американських статистичних джерел, членами різних громадських організацій [1, р. 134]. Це аж ніяк не означає, що всі вони є активними їхніми учасниками. Також не всі громадські організації мають однакову вагу в політичному житті суспільства.

Досвід західних демократій свідчить про те, що найбільший вплив на політичну владу мають громадські організації, які захищають інтереси впливових у сфері матеріального виробництва груп населення, передусім різних категорій працівників (профспілки), підприємців і торговців, фермерів; великих соціально-демографічних груп: молоді, жінок,

національних меншин; об'єднання громадян на основі загальнодемократичних потреб, пацифістські, екологічні організації та рухи тощо.

У нинішній Європі найбільш загальним чином можна виділити три моделі функціонування неурядових самоврядних організацій.

Перша модель — це англосаксонський, або так званий ліберальний (Англія, Швейцарія) тип організацій, які виконують незалежну від державних та комерційних структур виробничу й комунікативну функції щодо здійснення великої частки соціальної роботи. Така модель, перш за все, обумовлена пануючою ідеологією індивідуалізму. Вважається, що необмежене володіння власністю і лібералізм підприємництва сприяють накопиченню багатства і заохочують до приватної ініціативи [2].

Роль держави за таких умов полягає в забезпеченні свободи підприємництва як права кожної особи займатися економічною діяльністю в спосіб, що її приваблює і не суперечить суспільній моралі та чинному законодавству. Щодо нужденних осіб держава, виходячи з того, що люди мають самі захищати власні інтереси, дбати про власну користь, реалізує принцип невтручання і обмежується виконанням декількох загальнообов'язкових функцій. Тому формування зазначеної моделі у відповідності із соціально-культурними традиціями цих країн відбувається в формі зростання широкої мережі різної за масштабами організованої філантропії. Відомо, що в розвинутих країнах 88% бюджету громадських організацій становлять вклади приватних осіб, 7% — корпорацій і лише 5% — із різних фондів [3, с. 30].

Друга модель — це модель континентально-європейського (Австрія, Бельгія, Італія, Німеччина, Франція) типу. У цих країнах, на противагу ідеології індивідуалізму, значно поширюється роль держави, яка бере участь у стимулюванні економічного зростання, забезпечує програми соціального захисту та соціальні інвестиційні проекти. За участю держави створюються численні фонди, фінансування яких передбачається в бюджетних статтях. Реалізація зазначених проектів здійснюється у тісній співпраці з деякими великими громадськими об'єднаннями [4].

Щоб уникнути гострих конфліктів, знайти ефективні шляхи розв'язання проблем соціального захисту людей та для забезпечення співпраці у цих питаннях державних органів, громадських асоціацій, комерційних структур у зазначених країнах створюються спеціальні ради як на загальнодержавному, так і на регіональному та галузевому рівнях з підключенням до них безпосередньо працівників підприємств. Ці ради визначають суспільно корисні громадські організації і розподіляють між ними передбаченні кошти. Суспільно корисні асоціації

звільняються від сплати практично всіх податків. Вони ж мають право отримувати пожертви підприємств, і ці пожертви зменшують податок з прибутку для комерційних структур. Передбачаються й інші пільги. Таке некорпоративне партнерство громадських асоціацій з державними структурами, відповідно з давніми традиціями, дає змогу їм займати привілейоване становище в сфері надання соціальних послуг.

Третя модель — це скандинавський (Данія, Фінляндія, Нідерланди, Норвегія, Швеція) тип, де організації в основному спеціалізуються на вираженні інтересів соціальних груп і лобюванні, а надання соціальних послуг і соціального захисту населення входить до обов'язків державної системи добробуту. Створення цієї концепції було обумовлене великим впливом соціал-демократичного руху, зокрема у Швеції [5]. Починаючи з 30-х рр. минулого століття, соціал-демократи «покроку запроваджували такі елементи соціального захисту, як гарантовані державою мінімуми соціального забезпечення, оплата за результатами праці, боротьба з безробіттям, захист від основних видів соціальних ризиків тощо» [6].

З огляду на українські реалії, найбільш прийнятною моделлю взаємовідносин держави і громадянського суспільства є друга, континентально-європейська модель. Це обумовлюється тим, що українська ментальність більше схильна до традицій колективізму і суттєвої ролі держави у розв'язанні суспільних проблем.

Благодійницька діяльність деяких неурядових організацій є важливим фактором допомоги населенню, в розвитку культури, освіти і науки, охорони здоров'я тощо. Світовою практикою доведено, що саме громадські об'єднання мають можливості надавати соціальні послуги краще, з ефективнішим використанням як матеріальних, так і фінансових ресурсів, ніж державні установи. Відчутною перевагою стає й те, що люди, залучені цими організаціями до суспільно корисної праці, відчують свою причетність до вирішення громадських справ. Наприклад, в Англії в так званому добродійному секторі зайнято 390 тис. осіб (1,7 % працюючих) [2, с. 31].

Сучасне суспільство включає в себе найрізноманітніші соціальні групи (етнічні об'єднання, асоціації, створені з релігійних, бізнесових та громадських груп), які, захищаючи свої інтереси, часто виявляються суперниками і водночас співниками, йдучи через компроміси до кінцевого рішення. Їхні інтереси на переговорах між собою та в органах місцевої і державної влади виражають спеціально створені групи інтересів. Під групою інтересів розуміють спеціальну групу людей,

які об'єднані особливими зв'язками взаємного інтересу або користі і які діють на всіх рівнях влади через неформальні узаконені канали [7, с. 123]. Ці групи займаються розв'язанням конкретних питань і різняться за формами організації [8, с. 27–34].

Інституціоналізовані групи інтересів, або так звані групи тиску, формально організовані, складаються з професійно підібраних кадрів та наділені чітко визначеними політичними й соціальними функціями. Вони формуються в межах таких організацій, як політичні партії, громадські організації, асоціації галузевої економіки тощо. Особи, які репрезентують групи інтересів і працюють заради досягнення цілей цих груп, називаються лобістами.

В Україні для пересічного громадянина слово лобі тотожне поняттю корупція і має негативний відтінок. Тому часто українські політики виступають за заборону лобізму як такого, що створює основу для хабарництва і належить до явищ кримінального характеру.

Насправді ж слова лобізм і корупція далеко не синоніми. Лобізм як спосіб впливу на представників вищих органів державної та місцевої влади для демократичного суспільства є досить нормальним явищем. Поняття «лобізм» (від англ. «lobby») — закрите приміщення для прогулянок, коридор, кулуари) достатньо нове для нашого суспільства [9, с. 55]. В сучасній інтерпретації слово лобізм означає систему впливу на органи законодавчої і виконавчої влади з метою ухвалення або несхвалення того чи іншого законопроекту, вигідного тій чи іншій соціальній групі [7, с. 310].

Звичайно, в повному обсязі процес лобіювання контролювати неможливо через його специфічну природу, але сам факт, що тимчасове об'єднання та узгодження інтересів певних груп, з одного боку, та урядовців і законодавців, з другого, сприяє цивілізаційному процесу в цілому та добробуту конкретних соціальних груп й індивідів, є безперечним. Зокрема, групи інтересів були поборниками головних соціальних перетворень у США, починаючи від боротьби проти рабства й питань ранньої індустріалізації (питання регулювання ринку праці, еміграції тощо) й закінчуючи питаннями, які актуальні нині (громадянські права, аборти, захист довкілля та ін.) [10, с. 44].

Чисельність організацій, які виражають групові інтереси, значно збільшилася за останні три десятиріччя. Приблизно 70% таких груп, представлених у Вашингтоні, виникли після 1970 р. Половина з близько 7 тис. існуючих лобістських організацій виражають інтереси корпорацій. Третя частина з решти представляють інтереси торгівельних

та професійних асоціацій (фермерства, ділових людей, нафтопереробної, вугільної, тютюнової та інших галузей). І лише 4% захищають інтереси громадськості та 2% — інтереси груп, які виступають за громадянські права вікових соціальних груп та національних меншин [11, с. 144].

Для неурядових організацій лобіювання — це «просування і відстоювання суспільних інтересів в законодавчому процесі шляхом дії на виборних офіційних осіб (депутатів) в рамках формалізованої демократичної системи управління (ініціація законопроектів, інформаційна робота з депутатами і фракціями, експертиза законопроектів і т. д.)» [12].

В Україні громадські організації офіційно не мають права на здійснення законодавчої ініціативи. Тому лобіювання є єдиним «прямим» шляхом представлення їхніх інтересів. В колишньому СРСР свої інтереси у державних рішеннях відстоювали люди або групи осіб, які, власне, і приймали ці рішення — тобто верхівка КПРС. Громадські організації, зокрема профспілки, творчі спілки тощо брали участь у формуванні державної політики, але в суворо визначених межах і за згодою панівної партії, тоді як у демократичному суспільстві саме громадські організації активно впливають на державотворчий процес країни. Причому, їхній вплив постійно зростає.

Неурядова, громадська організація стала одним з механізмів лобіювання. Адже основна суть даного механізму полягає в інформуванні законодавців і спрямуванні їхньої роботи в потрібне річище. Хоча дана організація не виступає активним учасником завершальної стадії механізму лобіювання, вона є його невід'ємною складовою. Далі згадана програма лобіювання стає основою для нього. На створений документ можуть посилатись працівники освіти, висуваючи певні вимоги до місцевої або центральної влади. Це пасивна модель лобіювання. Тобто коли громадська організація, а в даному випадку її продукт стає інструментом у процесі лобіювання.

Інша модель, яка більш притаманна суспільствам з високим рівнем розвитку демократії, є так звана активна модель лобіювання. Скажімо, громада певного району має потребу в дитячому садочку. Є два шляхи розв'язання даної проблеми: перший — вимагати кошти у місцевих органів влади. Другий — побудувати садочок силами самої громади. У другому варіанті передбачається створення певної громадської організації, яка б займалась збиранням коштів, наймала робітників, контролювала будівництво, виносила конкретні питання на розгляд жителів району. Після побудови садочка дана організація або роз-

падається, або трансформується в громадську організацію з іншими функціями.

Перший спосіб є складнішим з точки зору бюрократичної тяганини в коридорах місцевої влади і набагато менш ефективним з огляду на час та якість будівництва. Другий же спосіб набагато продуктивніший з усіх точок зору. Хоча він можливий у суспільствах з високим розвитком демократії і ступенем децентралізації влади. У такому соціумі громадянське суспільство є реальною діючою одиницею [13, с. 29–31].

Однак, як в першому так і в другому випадку даний процес передбачає залучення механізму лобіювання, де ініціатором процесу виступає громада цього району через посередництво створеною нею громадської організації. У першому випадку маємо справу з класичним механізмом лобіювання, звичним для пострадянських суспільств, де основна функція громадських організацій—це вимоги і контроль за надходженням коштів, будівництвом. Цей механізм називають класичним, бо дія здійснюється за усталеною схемою: Група інтересу (громада)—група тиску (громадська організація)—лобі (депутат від даного району або інша зацікавлена особа, яка здійснює безпосередній вплив на процес прийняття рішень в органах місцевої влади). Подібним є процес і в другому варіанті. Однак він може відбуватися без певних лобістських структур в органах влади, а тому вирішення проблеми є менш залежним від влади, ніж в першому випадку. Проте, чим менший ступінь децентралізації влади, нижчий ступінь розвитку демократії і громадянського суспільства в певному соціумі, тим більше другий варіант за складністю проходження механізму лобіювання буде наближатись до першого [11, с. 149].

Такий варіант участі громадських організацій у процесі лобіювання є прикладом, так би мовити, лобізму на мікрорівні. Якщо говорити про подібні процеси на макрорівні, то тут громадські організації вже мають переважно чітку структуру, є офіційно зареєстрованими, тобто з формальної точки зору вони є помітнішими, аніж у першому варіанті. Наприклад, організація, яка об'єднує викладачів всіх навчальних закладів України, може виступати лобістом щодо розробки та прийняття законодавств, яке стосується даної галузі. Це—організація певних слухань для парламентарів, участь представників у парламентських комісіях, залучення професійних лобістів.

Для успішного лобіювання має бути створена коаліція. Формування коаліції—це мистецтво компромісу, яке в першу чергу потребує бажання індивідів та груп перебороти почуття ізольованості, безсилля

та об'єднати зусилля з іншими групами з метою досягнення спільних цілей. Коаліція—це більш ефективний та інтенсивний рівень праці, який не тільки гарантує досягання поставленої мети, але також сприяє укріпленню авторитету всіх організацій, що беруть участь в коаліції. Коаліція має багато переваг перед діями «організації-одинака». Вона готує основу для подальшого нарощування сили, а крім того може завоювати довіру більшої кількості громадськості. Коаліція створює умови для появи нових лідерів. Лідери організацій займають керівні місця в коаліції, і, отже, звільнюються керівні місця в самих організаціях. Коаліція залучає нові ресурси до діяльності організацій [10, с. 47].

Звичайно, робота в коаліції має і певні недоліки. Вона не дає змоги організації брати участь в інших проектах. Якщо мета коаліції не співпадає з метою організації, то залишається замало часу і ресурсів для власної діяльності. У великих коаліціях дуже часто утискаються права малих організацій. Іноді занадто часто необхідно йти на компроміси. Всі перемоги завжди приписуються коаліції, тому дуже часто робота окремих організацій залишається непомітною. Дуже часто необхідно використовувати тактичні методи, які не є характерними для певних організацій, внаслідок чого їхні члени втрачають насагу до роботи. Розрізняють наступні типи коаліцій: вільна неформальна коаліція, організована неформальна коаліція, формальна коаліція.

Пол Міллер, відомий американський лобіст вважає, що громадським організаціям Центральної та Східної Європи краще лобіювати коаліцію. По-перше, коаліція викликає зацікавленість. В свою чергу зацікавленість сприяє зростанню сил. Коаліція—явище відносно нове, а тому викликає неабияке зацікавлення з боку ЗМІ та уряду, що сприяє залученню нових членів у процес лобіювання. Члени уряду змушені з більшою повагою прислухатися до вимог коаліції. Що більша група лобістів, тим легше переконати політиків підтримати її позицію. Люди почувають себе більш впевнено і зручно, працюючи разом як члени коаліції. Коаліція дає змогу висунути декілька проблем одночасно, а отже, працює як скоординована інформаційна мережа [8, с. 33].

Процес залучення неурядових організацій до політичного процесу має три етапи. Перший, це—допомога у визначенні найактуальніших проблем, (узгодження шляхів подолання проблеми, визначення пріоритетності завдань). Другий етап—це політичне конструювання шляхів розв'язання проблеми (вибір найбільш правильного шляху з усіх можливих). Третій—це імплементація теорії у практику (безпосереднє вирішення проблеми).

Можна визначити чотири шляхи впливу неурядових організацій на державну політику:

1) безпосередній вплив—розв'язання актуальних проблемних питань, які не можуть бути вирішені державою. Цей вплив має короткостроковий ефект, якщо не комбінується з одночасним впливом на зміну політики держави щодо цього питання;

2) консультативний—спрямування державної політики у правильне річище. Громадські організації шукають шляхи представлення інтересів та проблем недостатньо репрезентованих груп через переговори з владними структурами;

3) інноваційний—розробка та демонстрація нових шляхів вирішення проблем;

4) наглядовий—контроль за правильним виконанням державної політики.

Вплив неурядових організацій на рішення державних установ здійснюється шляхом громадських кампаній. Громадська кампанія—це «серія взаємопов'язаних заходів протягом певного періоду часу, спрямована на досягнення конкретних результатів у вирішенні суспільно значущої проблеми. Ця кампанія використовує різні тактики дії на організації і конкретних осіб з тим, аби вони певним чином змінили уявлення або поведінку» [8, с. 33].

Громадські кампанії розрізняються залежно від завдань. Наприклад, виділяються такі тематичні групи: інформаційні, просвітницькі, навчальні; захисні (на захист людини або організації); протестні; кампанії з метою змінити поведінку відповідної суспільної групи; кампанії зі зміни політики держави, влади; фандрейзингові; лобістські.

Так, інформаційні кампанії організуються, коли ініціатори ставлять собі за мету повідомити громаді відомості, що не мають принципової новизни, але раніше закриті або менш доступні, просвітницькі—повідомити принципово нові дані, а навчальні—передати корисний досвід певній групі людей. Термін «фандрейзинг» визначає діяльність із залучення фінансових, матеріальних та людських ресурсів для роботи неприбуткових організацій та реалізації їхніх проектів, які ставлять перед собою соціально значущі цілі [14].

Існує декілька способів залучення ресурсів, необхідних для роботи неурядових організацій та реалізації їхніх проектів. Насамперед, це залучення фінансових ресурсів: внесків засновників і членських внесків, отримання доходу від деяких видів комерційної діяльності у межах статуту і у тих обсягах, що дозволяє громадським організаціям

законодавство, отримання фінансових ресурсів у вигляді спонсорської допомоги, пожертвувань, отримання державних дотацій, грантів. Крім фінансових ресурсів, для роботи неурядових організацій потрібно залучати ще й матеріальні ресурси, наприклад, обладнання та приміщення, а також людські ресурси, тобто, необхідний для виконання робіт персонал.

Розділяють два типи проблем відповідно до реальності їхнього вирішення неурядовими організаціями. Загальні/складні проблеми («high salience issues»): захист прав людини, ядерна зброя, національна безпека та локальні/прості проблеми, вирішення яких не потребує багато грошей і не має життєву небезпеку («low policy issues»): проблеми гендерної рівності, соціального захисту.

На перший тип проблем важко, а інколи і неможливо вплинути неурядовим організаціям. Важливо звертатися до їхнього вирішення тоді, коли вони є найбільш актуальними (військовий конфлікт, засідання ООН тощо). Отже, на відміну від локальних, загальні проблеми потребують більше часу, матеріальних та людських ресурсів для вирішення, не можуть бути вирішені самі по собі; вони потребують комплексного підходу, може не бути впевненості, які саме потреби слід задовольняти та в чому полягає проблема.

Другий тип проблем (локальні) є завжди відкритим для лобювання неурядовими організаціями. В реальному житті існують наступні шляхи їхнього впливу на державні структури:

1) право участі в законодавчому процесі шляхом вироблення законопроектів та пропозицій. Так, 70% громадських організацій пропонують ініціативні проекти, тоді як 30% організацій вносять поправки до нормативних актів;

2) організація громадських слухань законопроекту;

3) громадські ради, створені при державних органах з числа представників громадських об'єднань;

4) підготовка експертних висновків, консультування на загальних підставах.

Вплив на законодавчі органи є найбільш поширеним і ефективним механізмом, який вимагає систематичності та професійності. Так, організації беруть участь в розробці законів та законопроектів, проводять їхню громадську експертизу, публікують заяви та звернення до громадян з різних питань у ЗМІ, організують громадські дії (пікети, акції, семінари), лобюють конкретні пропозиції в органах державної влади

через депутатів та участь у виборах всіх рівнів, проводять моніторинги здійснення рішень, опитування, аналізують досягнуті результати.

Одним із видів взаємодії держави і неурядових організацій є створення «народного парламенту» — неформальної структури, дорадчого органу при державній адміністрації.

З одного боку такий парламент доносить інформацію про плани муніципалітету до усіх прошарків населення, з іншого — дає змогу населенню брати участь у прийнятті рішень. Народний парламент збирає відповідальних представників влади, депутатів, контролюючих органів, бізнесу та громадськості. Важливою складовою частиною Народного парламенту є громадські організації міста, які зв'язують владу з народом. Їхній авторитет значною мірою залежить від можливостей впливати на прийняття рішень органами влади. Структура парламенту враховує, що кожна з таких організації через своїх представників може вносити проблеми та пропозиції місцевого населення на обговорення. Проект базується на залученні до парламенту різних угруповань та, відповідно, має на меті охоплення якомога більшої кількості місцевих жителів. Подібні «народні парламенти» були створені в 2000 р. в місті Вознесенському Миколаївської області та у місті Джанкої в Криму [8, с. 34].

Незважаючи на всі складності, досягнення хоча б мінімального впливу з боку неурядових організацій на державні структури, існують також легальні перешкоди доступу до політичної діяльності. Дві найбільші світові системи — звичаєве та громадянське право неоднаково — пасують до визначення рівня доступності неурядових організацій до політичного процесу держави. Більшість країн, зокрема США, забороняють або обмежують можливість організацій, звільнених від сплати податків, займатися політичною діяльністю. Дозволяється лобювання, бойкотування з метою внесення змін до діючого законодавства, але не з метою безпосереднього впливу на політичні процеси країни. У країнах з громадянським правом (Німеччина, Болівія) така проблема взагалі не стоїть. Політичні партії навіть можуть утворювати власні фонди саме для того, щоб направляти і використовувати грошові ресурси, відповідні до потреб партійної діяльності. В Угорщині та Молдові громадські організації, що користуються податковими пільгами, можуть брати участь тільки у підтриманні місцевих політичних кампаній. Специфікою громадських організацій України є те, що вони справляють значний вплив на суспільне життя через політичні партії [15].

Європейський досвід може слугувати прикладом: адже в його межах владними структурами створені всі умови для доступності громадських організацій до прийняття політичних рішень. Рада Європи—з самого моменту свого заснування—переконана, що досягнення справжньої європейської єдності неможливе тільки через спілкування з урядами. Лише довіра між людьми може бути засадою для консолідації Європи. З 1951 року визнається внесок міжнародних недержавних організацій у сприяння об'єднанню Європи [16, с. 17–23].

Так, у 1952 р. була прийнята резолюція, яка передбачала консультації громадських організацій з питань, які належать до їхньої компетенції. У 1954 році визначаються основні критерії, за якими громадська організація отримує статус консультативного члена («її мета повинна збігатися з прагненнями Ради Європи, організація має бути репрезентативною в своїй сфері діяльності та в своєму географічному районі; вона повинна бути структурованою міжнародною організацією, що має штаб-квартиру та генерального секретаря») [8, с. 34].

Нині понад 350 громадських організацій мають консультативний статус в Раді Європи. З середини 50-х років минулого століття з ініціативи Парламентської Асамблеї запроваджено постійний орган, до якого входять обрані представники місцевих і регіональних органів самоврядування. Після ухвали Комітету міністрів був створений Конгрес органів місцевого та регіонального самоврядування європейських країн. Квадрилог (себто дискусійний чотирикутник) складається з представників урядів, парламентарів, органів місцевого та регіонального самоврядування, а також представників громадських організацій. У Парламенті асамблея громадських організацій створила Комітет парламентарів та Комітет у зв'язках з громадськими організаціями, які ініціюють спільні дії між парламентарями та представниками неурядових організацій; останні виступають рупором народного волевиявлення.

У питаннях справ молоді ще на початку 70-х років ХХ ст. були створені Європейський Центр молоді та Європейський молодіжний фонд. На базі цих двох органів було засновано ефективну систему, яка перетворила молодіжні громадські організації на справжніх партнерів, що беруть участь у вирішенні основних питань, зокрема, в спрямуванні програми діяльності. У рамках програми «Діалог Північ-Південь» 1990 року в Лісабоні було створено центр «Північ-Південь», де представники громадських організацій є членами виконавчого комітету центру і беруть участь, згідно з повноваженнями, у виробленні програми дій. Так само і в роботі над матеріалом, який стосується укладання та модифікації

конвенцій, роль громадських організацій часто виявляється більшою за просто консультативну участь [17, с. 153].

Необхідно зазначити, що стаття 25 Європейської Конвенції, яка дає неурядовим організаціям змогу брати участь у засіданнях Європейської Комісії з прав людини, таким чином перетворює їх на суб'єкти міжнародного права.

Таким чином, громадський та державний сектори мають скласти єдину збалансовану систему суспільного життя, до якої належить ще й комерційний сектор. Водночас вони є принципово різними. Зокрема, це пов'язано з тим, що діяльність громадського сектора зосереджена перш за все на створенні соціальних систем і зв'язків на основі переконань. Вплив та авторитет неурядових організацій ґрунтується на їхній здатності звертатися до традицій, цінностей та благ громади; натомість сектор державного управління спирається на існуючу політичну систему, яка забезпечує діяльність цього сектора.

Список використаних джерел:

1. Scholte J.A. *Civil Society and Democracy in Global Governance* / J.A. Scholte // Department of Politics and International Studies, University of Warwick. CSGR Working Paper No 65/01 Jan. 2001. — 220 p.
2. Неурядові організації: досвід Сполученого королівства / Британська Рада в Україні. Інформ. сервіс. — К., 2002. — 52 с.
3. Василенко Л. Фінансове забезпечення діяльності й розвитку громадських організацій / Л. Василенко, С. Зелінський // *Фінанси України*. — 2002. — № 8. — С. 29–33.
4. Пахолок В.М. Місцеве самоврядування у централізованій унітарній державі (на прикладі Франції) / В. М. Пахолок // *Держава і право: збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки / Інститут держави і права ім. Корецького В. М. НАН України*. — К., 2010. — Вип. 47. — С. 716–721.
5. Котенко Т.В. Взаємодія місцевого самоврядування та громадянського суспільства: функціональний аналіз / Т. В. Котенко // *Бюлетень Міністерства юстиції України: загальнодержавне науково-практичне фахове видання*. — К., 2012. — № 4 (126). — С. 141–148.
6. Нікітін В. В. Ресурсний потенціал становлення громадянського суспільства в Україні / В. В. Нікітін. — Х.: Магістр, 2006. — 247 с.

7. Політологічний енциклопедичний словник / Упорядник В. П. Горбатенко; За ред. Ю. С. Шемчученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенька.—2-ге вид., доп. і перероб.—К.: Генеза, 2004.—736 с.
8. Голіченко О. Механізми впливу недержавних організацій на державні структури / О. Голіченко // Політичний менеджмент.—2005.—№ 4.—С. 27–34.
9. Светлова С. Лобізм як процес / С. Светлова // Голос громадянина.—1997.—№ 2.—С. 55–58.
10. Биковець В. Лобізм у системі представництва інтересів / В. Биковець // Політичний менеджмент.—2006.—№ 5.—С. 44–51.
11. Тихомирова Є. Лобізм як складова міжнародного PR / Є. Тихомирова // Політичний менеджмент.—2005.—№ 1.—С. 143–151.
12. Веб-сторінка Голосу громадськості: <http://www.holos.org.ua>.
13. Матвієнко А. Місцеве самоврядування як ключовий суб'єкт децентралізації влади / А. Матвієнко // Віче: теоретичний і громадсько-політичний журнал / Верховна Рада України.—К., 2008.—№ 9/10.—С. 29–31.
14. Веб-сторінка Всесвітнього альянсу за громадську участь CIVICUS: <http://www.civicus.org>.
15. Лемак В. Політичні партії як інститут громадянського суспільства: проблеми правового регулювання в Україні / В. Лемак // Право України: юридичний журнал. Науково-практичне фахове видання / Міністерство юстиції України; Конституційний Суд України.—К., 2010.—№ 7.—С. 18–24.
16. Рижков М. М. Інформаційно-аналітична діяльність міжнародних неурядових організацій / М. М. Рижков // Актуальні проблеми міжнародних відносин: збірник наукових праць / КНУ ім. Тараса Шевченка, Ін-т міжнар. відносин.—Київ, 2011.—Вип. 103, ч. 1.—С. 17–23.
17. Рижков М. М. Інформаційно-аналітична діяльність міжнародних неурядових організацій / М. М. Рижков // Актуальні проблеми міжнародних відносин: збірник наукових праць / КНУ ім. Тараса Шевченка, Ін-т міжнар. відносин.—Київ, 2011.—Вип. 103, ч. 1.—С. 17–23.

Стаття надійшла до редакції 29.01.2015 р.

Матвийчук А. В. Характер взаимоотношений государства и гражданского общества в Украине

Анализируются особенности взаимоотношений государства и гражданского общества в Украине и определяются пути влияния неправительственных организаций на государственную политику.

Ключевые слова: государство, неправительственные организации, гражданское общество, демократия, политическая жизнь.

Matviichuk A. The nature of the state and civil society in Ukraine

Analyzes the characteristics of relations between the state and civil society in Ukraine and identifies ways the influence of NGOs on public policy.

Keywords: government, non-governmental organizations, civil society, democracy, political life.